

Danielle van Dijk

Maria Magdalena, vrouw naast Jezus

Een zoektocht naar het verborgen christendom

cichorei

Derde druk 2023

Dijk, Danielle van

Maria Magdalena, vrouw naast Jezus; een zoektocht naar het verborgen christendom / Danielle van Dijk – Amsterdam: Uitgeverij Cichorei
ISBN 978 90 832755 8 1

NUR 743

Trefw.: Maria Magdalena / antroposofie / esoterie

Afbeelding omslag: Leonardo da Vinci, Vrouwenportret, ca. 1508.

Omslagontwerp, redactie, layout en zetwerk: Jaap Verheij

© Danielle van Dijk / Uitgeverij Cichorei Amsterdam 2023

Eerder verschenen bij Uitgeverij Christofoor, Zeist, eerste druk 2012, tweede druk 2014

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

Inhoud

Inleiding 7

De opbouw van dit boek 12

Deel 1 De godin door de eeuwen heen 15

Goden en godinnen in India 15

Het oude Egypte: Isis en Osiris 25

Intermezzo – De androgyne mens 33

De mythe van Isis en Osiris 34

Intermezzo – Bastet 40

Het jodendom 41

De islam 45

Het christendom 53

Onderzoeksvragen 55

Deel 2 Het ‘sterrenbeeld’ van Maria Magdalena 58

★ Ster 1 De dochter van Jairus 63

Intermezzo – Kapernaüm 72

★ Ster 2 De bruiloft te Kana 75

★ Ster 3 De opwekking van Lazarus-Johannes 115

★ Ster 4 De zalving te Bethanië 138

★ Ster 5 De ‘stille ster’ 141

★ Ster 6 Maria’s rol bij Jezus’ dood en opstanding 147

★ Ster 7 Maria Magdalena predikt in de Provence 161

★ Ster 8 De witte madonna: ‘Mère de l’espérance’ 176

Intermezzo – Lichaam, ziel en geest van Maria Magdalena 185

★ Ster 9 Maria Magdalena in Spanje 189

Intermezzo – De vier grote pelgrimsroutes naar Santiago de Compostella 194

★ Ster 10 De gouden madonna 204

Intermezzo – De witte duif 216

★ Ster 11 De gouden relik van Maria Maior 217

★ Ster 12 Maria Magdalena als koningin van de hemel 225

★ Ster 13 Een nieuwe ‘ster’ van een volgende reeks 232

Intermezzo – De mandorla en de ruit 245

Deel 3 De Hieros Gamos 247

Deel 4 De invloed van Maria Magdalena 275

Intermezzo – Hildegard von Bingen 283

Intermezzo – Isis-Sophia 286

Een historische schets: het christendom van Jezus en Maria Magdalena 287

De katharen 295

Gruwelijke moordpartijen in opdracht van de Kerk 296

Bernard van Clairvaux 298

De grote Notre Dame-kathedralen 301

Een kleine historie van Chartres 306

Verborgene beelden in de kathedraal van Chartres 309

Het labyrint, het Heilige der Heiligen 315

Intermezzo – Moeder Maria 320

De Dom van Utrecht 324

Andere Maria (Magdalena)-kerken in Utrecht 326

Ter afsluiting: de vrouwelijke naam van Christus is Sophia 329

Intermezzo – De Maria Magdalena basiliek te Vézelay 330

Deel 5 Oefeningen en meditaties 336

De basisoefeningen voor het denken, willen en voelen 341

Vijf oefeningen voor het bewustzijn 344

Zeven oefenterreinen om het vrouwelijke in de ziel te versterken 347

Een Magdalena-meditatie 351

Een meditatie van liefde 355

Slotwoord 357

Nawoord 359

Appendix – Relevante jaartallen: een overzicht 361

Geraadpleegde literatuur 369

Noten 373

Inleiding

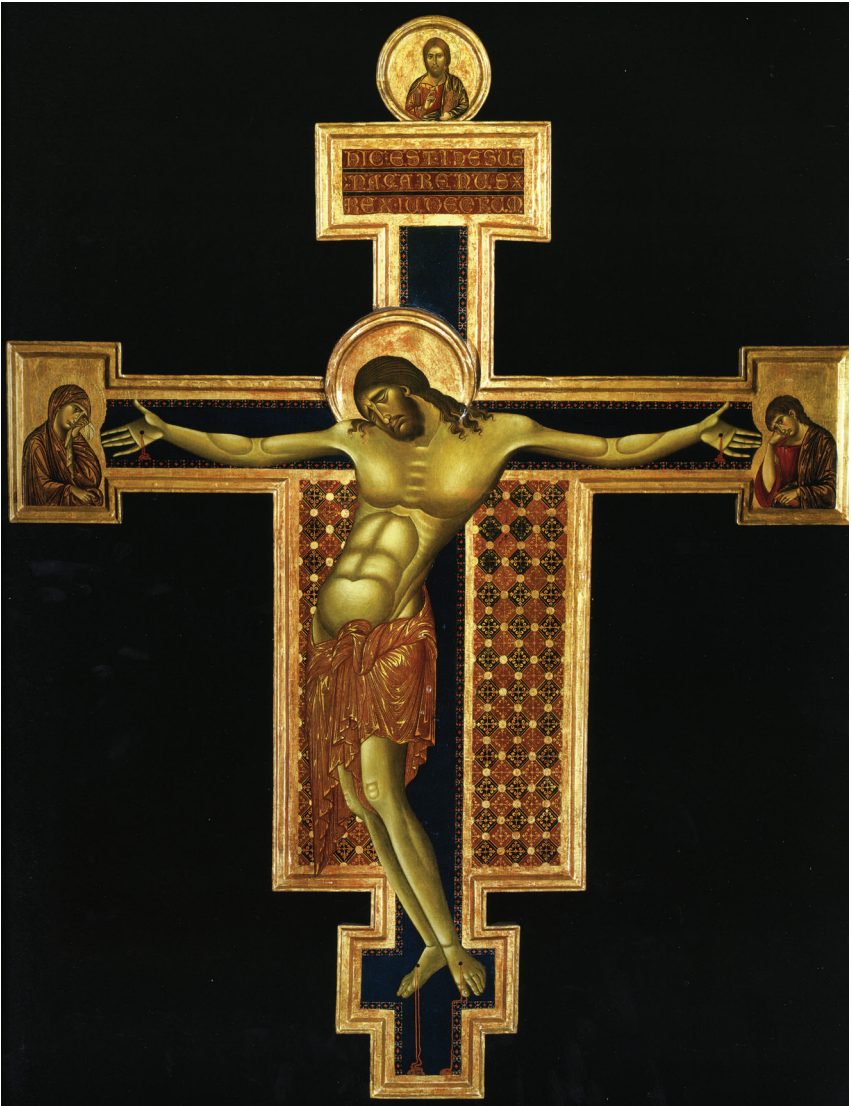
Dit boek gaat over de liefde. Waarom heeft liefde zo'n grote kracht? Wat is haar geheim? Waarom verlangt of zoekt elk mens – bewust of onbewust – naar zijn of haar wederhelft?

Dit boek gaat ook over de gelijkwaardigheid van man en vrouw als goddelijke 'vonken' en over hun onderlinge verbondenheid. Het gaat tevens over het vrouwelijke en het mannelijke in elk mens en hoe deze in harmonie met elkaar kunnen komen.

In het brandpunt van de aandacht staat Maria Magdalena. Wie was deze vrouw en wat was precies haar relatie tot Jezus Christus? Het is inmiddels redelijk bekend dat zij de 'apostel der apostelen'¹ was en de vertrouweling van Jezus, maar zij was veel meer dan dat. Zij was en is in mijn ogen zijn vrouwelijke wederhelft. Zij was de eerste vrouw die het Christusbewustzijn kon dragen, het hoogste en meest liefdevolle bewustzijn zoals alleen Christus dat kende. Zij was naar mijn mening 'Onze-Lieve-Vrouwe van de Heer', 'Our Lady' naast 'Our Lord'. Zij was de grondsteen van het oorspronkelijke 'christendom', het christendom van de liefde. In de *Pistis Sophia*, een esoterisch geschrift uit de tweede of derde eeuw na Christus, zegt Jezus dit zelf:

Doch Maria Magdalena en Johannes, de maagdelijke [de evangelist], zullen al mijn discipelen overtreffen en alle mensen die de Mysteriën in de Onuitsprekelijke zullen ontvangen [alle ingewijden, DvD]. Zij [Maria Magdalena en Johannes de evangelist] zullen aan mijn rechter- en aan mijn linkerzijde zijn. En Ik ben zij en zij zijn Ik.²

In dit boek probeer ik de puzzelstukken bijeen te krijgen die dit beeld kunnen bevestigen. Natuurlijk bestaat er geen absolute waarheid over esoterische zaken, maar daar is het mij ook niet om begonnen. Ik wil de lezer meenemen op een reis langs nog ongebaande wegen, in de voetsporen van Maria Magdalena. De weg is echter niet onbegaanbaar, het is eerder een soort labyrint. Stap voor stap volgt de lezer het pad dat in grote kringen rond dezelfde kern draait. Aan het einde van de reis komt de lezer in het hart van het labyrint aan. Bedenk dat een labyrint geen

Afb. 1 Cenni di Pepo (ca. 1240-1302), Crucifix (ca. 1270), San Domenico, Arezzo, Italië. Jezus Christus aan het kruis. Aan zijn rechterzijde is Maria Magdalena afgebeeld en aan zijn linkerzijde Johannes.

doolhof is, maar een pad dat in grote cirkels naar binnen voert, naar de kern of naar het hart der dingen. In het hart leeft het verborgen weten. Deze kennis van het hart wordt in de esoterie ook wel gnosis genoemd.

Waar begint het door mij gelopen labyrint?

Nadat ik in 2007 mijn boek over het Christusbewustzijn had geschreven, hield een bepaalde vraag me steeds meer bezig: Als Jezus de mens was die bij de doop in de Jordaan de Logos mocht ontvangen, het hoogste goddelijke principe, wie was dan de mens die de goddelijke Sophia mocht dragen? In de gnosis wordt Sophia altijd gezien als de vrouwelijke emanatie of uitvloeijing van God en in oude esoterische geschriften is de Heilige Geest ook altijd vrouwelijk.³

Anders geformuleerd was mijn vraag: Als Jezus Christus de Mensenzoon was, wie was dan de Mensendochter?

Andere vragen die mij fascineerden gingen over de achtergronden van het christendom en de religieuze en cultuurhistorische tradities waaruit het christendom is voortgekomen. Waren in oude culturen godinnen net zo belangrijk als goden? Of waren godinnen juist ondergeschikt aan goden? Gelet op de Griekse mythologie met haar grote godinnen zoals Aphrodite, Artemis en Athene leek me dat laatste niet aannemelijk. Ook niet als we kijken naar de belangrijke rol van Isis in het oude Egypte. Was er misschien in de voorgeschiedenis van het jodendom en de islam ook sprake van belangrijke godinnen? En hoe zat het dan met de onderlinge verhoudingen tussen goden en godinnen? Was er wellicht sprake van een innige liefdesband tussen de belangrijkste god en de belangrijkste godin? Deze laatste vraag was voor mij zeer belangrijk in verband met mijn hoofdvraag naar de relatie tussen Jezus en Maria Magdalena.

Als Maria Magdalena de vrouw was die ik zocht, dan moest dat ergens zichtbaar worden in de schilderkunst of in oude kerken en kathedralen. Ik ging naar zoveel mogelijk plaatsen waar zij volgens de overleveringen is geweest: Israël, Frankrijk, Spanje en Engeland. Ik bezocht kathedralen, kerken en basilieken op zoek naar haar. Ik maakte foto's van glas-inloodramen en schilderijen. Vaak ook kwam ik de zwarte madonna tegen. Wat was precies het verband tussen Maria Magdalena en deze geheimzinnige zwarte madonna?

De kunstschaten in Florence, Milaan, Rome en Siena vertelden mij eveneens hun eigen verhaal over Maria Magdalena en Jezus. De grote kunstenaars schilderden deze geheimen voor wie goed kan waarnemen. Ik bestudeerde het werk van Fra Angelico, Rafaël, Leonardo da Vinci en Botticelli. Soms ook werd zij openlijk afgebeeld in al haar glorie.

Bij de Vlaamse Primitieven in Gent en Brugge waren ook (meestal verborgen) afbeeldingen van Maria Magdalena te vinden.

Tot mijn grote verrassing hoefde ik echter niet eens zo ver weg te gaan: ook in Utrecht en 's-Hertogenbosch ontdekte ik haar.⁴

Met de komst van het protestantisme werden vanaf het begin van de zestiende eeuw veel kunstschaten vernietigd. Mijn zoektocht werd hierdoor bemoeilijkt, maar ook omdat de rooms-katholieke kerk Maria Magdalena de rol van boetvaardige zondares had toebedeeld. Pas in 1969 heeft de rooms-katholieke kerk officieel verklaard dat Maria Magdalena nooit een zondares is geweest.⁵ En pas in 2016 verklaart paus Franciscus dat zij de apostel der apostelen was. Dat was echter veel te laat om de beeldvorming nog te kunnen keren. Als ik vertel over Maria Magdalena, krijg ik ook nu nog steevast de reactie: 'Dat was toch die prostituee bij wie Jezus zeven demonen had uitgedreven?'

Heel belangrijk voor mij was de vraag of ik de historische en kunsthistorische gegevens die ik over Maria Magdalena had gevonden kon verbinden met de esoterische kennis uit de *Nag Hammadi Geschriften* (gnostische geschriften uit de eerste eeuwen na Christus) en met de kennis van Rudolf Steiner (1861-1925), de grondlegger van de antroposofie. Ik onderzocht daartoe wat Rudolf Steiner heeft gezegd over Maria Magdalena en over Sophia, Isis en Maria, de moeder van Jezus.

Volgens het evangelie van Filippus uit de tweede eeuw na Christus waren de moeder Maria en Maria Magdalena vaak samen met nog een Maria, een zuster van Jezus. Zij steunden Jezus waar en wanneer zij maar konden:

Drie vrouwen trokken altijd met de Heer op: Maria, zijn moeder, zijn zuster en Maria Magdalena, die zijn metgezel wordt genoemd. Want zowel zijn zuster als zijn moeder als zijn gezellin heetten Maria. (Filippus 25)⁶

Als Maria Magdalena de vrouw van Jezus was en zijn wettige echtgenote, waarom vereerde de rooms-katholieke kerk (voortaan 'de Kerk' genoemd) haar dan niet net zoals zij de moeder Gods vereerde?

Tot slot gaat dit boek over de vraag of geliefden door hun onvoorwaardelijke liefde voor elkaar samen een taak beter kunnen volbrengen dan twee aparte zielen die samenwerken. Staat de innige liefdesband tussen twee zielen garant voor het kunnen volbrengen van een taak die de menselijke maat eigenlijk te boven gaat? Geeft de onvoorwaardelijke liefde – ik noem deze vorm van liefde in mijn boek 'de volle liefde' – een meerwaarde aan het menselijk bestaan? Zijn wij mensen door het vermogen

tot (onvoorwaardelijk) liefhebben in diepste zin goden en godinnen?

Was Maria Magdalena met Jezus meegekomen naar de aarde om hem bij deze geweldige taak te helpen?

Ik ben bij mijn onderzoek uitgegaan van de esoterische wetenschap dat Jezus een bijzonder mens was die pas op latere leeftijd bij de doop in de Jordaan de goddelijke energie van Christus mocht ontvangen. Dit staat zo ook beschreven in de *Nag Hammadi Geschriften*.⁷ In feite staat het zo in alle evangeliën bij de passage over de doop in de Jordaan, waar de Heilige Geest op Jezus neerdaalt in de gedaante van een duif en waarin God de Vader de woorden spreekt: 'Dit is mijn geliefde zoon. Heden heb ik hem verwekt.' Ook in de antroposofie is dit gegeven een uitgangspunt.⁸

Naast Rudolf Steiner heb ik mij onder andere laten inspireren door Laurence Gardner, Jacob Slavenburg, Margaret Starbird, Cynthia Bourgeault, Hans Stolp, Paul van Oyen, Jean-Yves Leloup en Annine van der Meer. Zij deden gedegen onderzoek en schreven prachtige boeken. Dank daarvoor!

De gedachte vanuit de esoterie is dat alle mensen – ongeacht of ze geloven of niet – sinds de komst van Christus (of de Logos) tot een hoger bewustzijn kunnen komen. Dit is het bewustzijn van de vrije mens die de liefde in zich draagt. Ik noem dat het Christusbewustzijn.⁹ Ook in India is dit bewustzijn bekend. Het Christusbewustzijn ontstaat min of meer vanzelf als het hoger ik (wie je in diepste wezen bent) volledig is samengevallen met het dagelijkse ik (door sommigen 'het lager ik' genoemd).

Dit boek is het verslag van een persoonlijke zoektocht en ik hoop dat het de lezer inspireert. Alle uitspraken zijn geheel voor eigen rekening.

Het beeld van Maria Magdalena zal van persoon tot persoon verschillen, maar de beelden zullen waarschijnlijk allemaal haar grote vermogen tot liefhebben laten zien.

Tot slot: enkele jaren na het schrijven van dit boek ontdekte ik dat Maria Magdalena en Jacobus ook in Glastonbury zijn geweest en wel van ca. 35 tot 44 na Christus. Ik schreef er in 2017 een boek over: *Maria Magdalena, de Lady van Glastonbury en Iona*.

Utrecht, 8 maart 2012

De opbouw van dit boek

Als erbetoon aan Maria Magdalena geef ik dit boek eenzelfde opbouw als mijn boek over Jezus Christus: *Het Christusbewustzijn, een moderne inwijdingsweg*. Het boek is daarom eveneens opgebouwd als een pentagram, een vijfster. Het pentagram is van oudsher het symbool van Venus, de Morgenster. Deze heldere ster beschrijft elke acht jaar een uiterst precieze vijfster aan de hemel. Verder is het pentagram het symbool voor de volmaakte harmonie, omdat de getalsmatige verhoudingen die in de vijfster te vinden zijn alle terug te voeren zijn tot de ‘gulden snede’ met het verhoudingsgetal phi, dat afgerond 1,618 is.

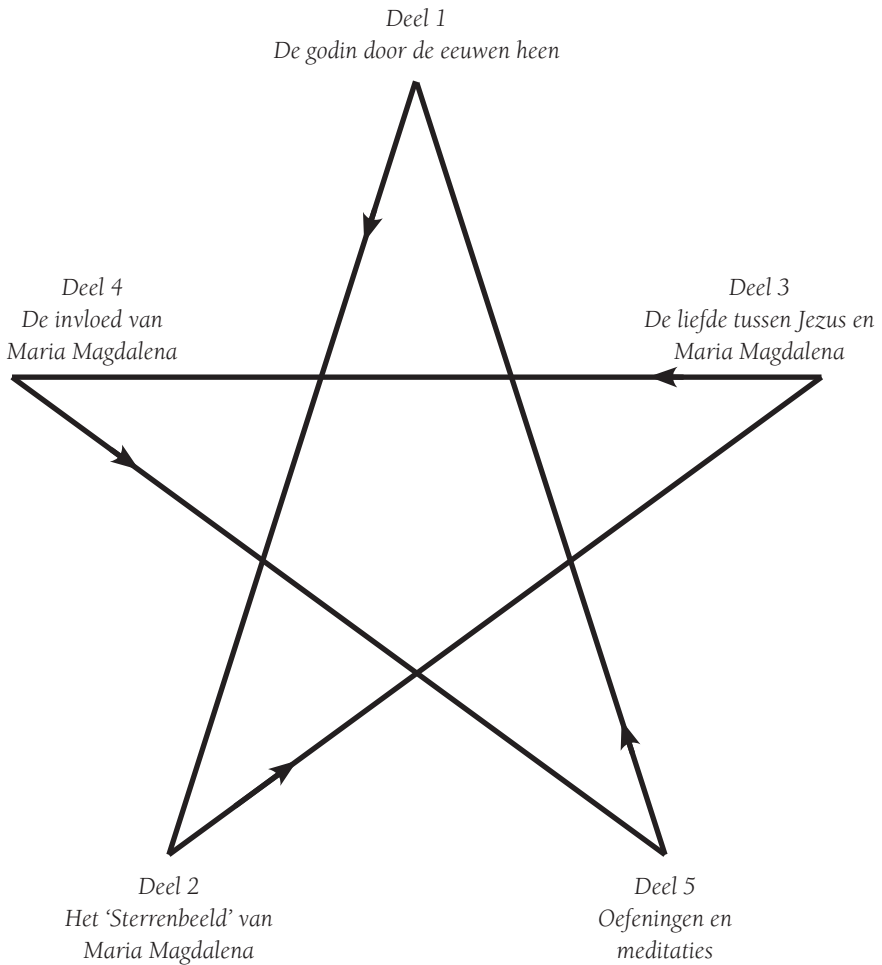
Vijf is tevens het getal voor het menselijk bewustzijn. Op een hoger niveau is het pentagram te zien als het symbool voor Christus als de Mensenzoon. Hij vertegenwoordigt het hoogste en meest harmonieuze bewustzijn op aarde. De vijfster verwijst dus zowel naar Venus, de godin van de liefde, als naar Christus, die de kosmische liefde naar de aarde bracht.¹⁰

Vijfbladige roos

Om het beeld geheel vrouwelijk te maken kun je in gedachten de vijfbladige roos nemen. Elk deel van dit boek is dan een blad van de roos. Je kunt de vijf bladen van de roos rond de vijf punten van de vijfster denken, zodanig dat het hart van de roos samenvalt met het centrum van het pentagram. Je krijgt dan een roos die een vijfster omhult. Dit is een treffend beeld voor de omhulling door het vrouwelijke. De rode roos symboliseert de liefde; de vijfbladige roos wordt van oudsher verbonden met Maria.

Deel 1. Bovenin de vijfster staat: ‘De Godin door de eeuwen heen’. Hier komt de godin in de grote wereldgodsdiensten aan bod. Het verhaal van Isis en Osiris wordt vanuit een nieuw perspectief geduid.

Dan volgt de lezer de lijn links naar beneden.

Afb. 2 Schematische voorstelling van de opbouw van dit boek

Deel 2. In dit deel staat Maria Magdalena in het centrum van de aandacht. In dertien sterren zet ik in grote beelden haar leven neer. Ik volg hierbij het voorbeeld van het noordelijke rozetvenster van de kathedraal van Chartres, het glas-in-lood-raam waarbij Maria in het hart van de roos zetelt (zie ook afb. 24, blz. 60).¹¹ Elk van de door mij beschreven sterren wordt begeleid door een of meer werken uit de kunstgeschiedenis. De dertiende ster geeft aan dat er iets nieuws begonnen is door Maria Magdalena: een nieuw en hoger bewustzijn is ontwaakt. Ik zou deel 2 'Het "Sterrenbeeld" van Maria Magdalena' willen noemen.

Dan gaat de lijn van de vijfster weer omhoog en naar rechts.

Deel 3. In dit deel gaat het over de liefde tussen Jezus en Maria Magdalena en over de ‘Hieros Gamos’, beter bekend uit de alchemie als het ‘Heilige Huwelijk tussen Koning en Koningin’. Er wordt verwezen naar delen uit het beroemdste liefdeslied uit de geschiedenis, ‘Het Hooglied’.¹²

Nu gaat de lijn van de vijfster weer naar links, maar de lezer blijft op gelijke hoogte.

Deel 4. Hier wordt ‘De invloed van Maria Magdalena’ in de loop der eeuwen beschreven. Zij had invloed op de katharen in de twaalfde en dertiende eeuw, op de Tempeliers, die tot 1307 grote macht hadden in Europa en op de Manicheeërs. Ook komt de bouw van de grote kathedralen aan bod. Deze gotische kathedralen waren oorspronkelijk gewijd aan Maria Magdalena. Later wordt ook de naam van Maria de moeder met deze kathedralen verbonden. Door de eeuwen heen zijn deze twee Maria’s vaak met elkaar tot één geheel verweven.

Tot slot gaan we weer naar beneden, naar rechtsonder.

Deel 5. Hierin staan ‘Oefeningen en meditaties’ voor het ontwikkelen van de vrouwelijke kwaliteiten in onze ziel. Dat geldt natuurlijk ook voor mannen. De basisoefeningen van Rudolf Steiner en de basisoefeningen voor een groter bewustzijn zijn te vinden in een nieuw, vrouwelijk jasje.¹³

Verder heb ik een ‘Magdalena-meditatie’ toegevoegd en een ‘meditatie van Liefde’: goud op de weg naar binnen, naar de liefde van het hart; goud ook op de weg naar buiten, de wereld in.

Motto

Het motto van dit boek is: ‘Draag mij als een zegel op je hart’, een regel uit het Hooglied van Salomo. Dat is een prachtige versregel voor de meest innige geliefde. Het is een versregel die mijn hoop voor de toekomst verwoordt. Wij mensen kunnen immers iets heel bijzonders: wij kunnen een ander mens in vrijheid ‘dragen’ in ons hart. Wij kunnen liefhebben.

Deel 1 De godin door de eeuwen heen

Voordat ik de relatie tussen Christus en Maria Magdalena centraal zet, onderzoek ik eerst hoe de verhouding tussen goden en godinnen was vanaf de oudste tijden tot aan het jodendom uit de tijd van Christus. Dit om een beter inzicht te krijgen in de culturele achtergronden en de tradities uit oude tijden. Hoe werd in oude religies en culturen de relatie tussen goden en godinnen gezien? Waren goden en godinnen even belangrijk of werd er een onderscheid gemaakt tussen mannelijke en vrouwelijke goden? Hadden de belangrijkste goden oorspronkelijk ook (liefdes)partners? Bestond er ergens zoets als het monotheïsme? Of is dat van latere tijd?

Dat dit geen volledig overzicht wordt, zal duidelijk zijn. De bedoeling van dit deel is immers dat de lezer enig inzicht krijgt in de verhouding tussen god en godin in enkele grote religies en culturen. Ik zal eerst de goden en godinnen uit het oude India behandelen, daarna de goden uit het Egypte van de farao's en ten slotte zal ik iets schrijven over het oudste jodendom. Ook de tijd die direct aan de islam voorafgaat wil ik bespreken. Het boeddhisme laat ik buiten beschouwing, omdat dat niet echt een religie is zoals de andere religies, waarin de godheid of de goden een belangrijke rol spelen. Boeddha was een mens die tot verlichting kwam en een weg naar verlossing predikte. Tara is de vrouwelijke Boeddha.

Goden en godinnen in India

Alleereerst wil ik kijken naar de goden en godinnen in India. Hoe belangrijk zijn de godinnen daar en is er sprake van een liefdesrelatie tussen god en godin?

In India geloven de mensen in het hindoeïsme. Dit kent veel vormen en is gebaseerd op een heel oude traditie.¹⁴ Het hindoeïsme is de oudste van de ons bekende wereldgodsdiensten, maar in India is deze godsdienst ook nu nog springlevend. Ik ben er in februari 2012 geweest om dit zelf aan den lijve te mogen ondervinden en om te onderzoeken of de godin een plek heeft in de beleving van de gelovigen. Ook de vraag of de

betekenis van de liefdesverbinding tussen de belangrijkste goden en hun godinnen in India nog levend is, wilde ik zelf onderzoeken en ervaren.

Rond 1500 voor Christus werden de Veda's door de heilige rishi's of zieners 'opgetekend', maar de spreuken en teksten zijn veel ouder. Pas lang na de uitvinding van het schrift zijn de Veda's opgeschreven. Voor die tijd werden de teksten uit het hoofd geleerd en doorgegeven. Rudolf Steiner geeft voor de oud-Indische cultuurperiode het tijdvak van 7227 tot 5067 voor Christus aan.¹⁵

De Veda's zijn heilige geschriften waarin uitgegaan wordt van een geestelijke wereld met geestelijke wetmatigheden. Alles stamt uit dezelfde bron: de goddelijke oergrond van het universum. De mens is een geestelijk wezen en draagt een goddelijke kern in zich. Hij of zij heeft vele levens om de verlichting en de verlossing (het Nirvana) te bereiken. De goden kunnen op de weg naar verlichting een grote hulp zijn. Wie het Nirvana bereikt heeft, hoeft nooit meer terug te komen op aarde.

In het hindoeïsme wordt de oorsprong van de schepping aangeduid als Brahman. Brahman heeft drie aspecten, ook wel de 'hoogste goden' genoemd: Brahma, Vishnu en Shiva. Zij hebben elk hun eigen partner. Daarnaast kent het hindoeïsme nog veel andere goden en godinnen, maar die laat ik hier achterwege. Het is nog wel zinvol te vermelden dat er steeds sprake is van gelijkwaardigheid tussen goden en godinnen.

Brahma, Vishnu en Shiva

Brahma is de schepper van het heelal. Hij is te vergelijken met de Vader God uit het christendom. Hij heeft als partner de godin Sarasvati.

Vishnu is de levensbrenger, de beschermer, het allesdoordringende aspect van God. Vishnu kan op aarde incarneren. Je kunt hem vergelijken met de Zoon van God. Vishnu is meerdere malen naar de aarde afgedaald om de evolutie in goede banen te leiden: van een gedaante als Vis(mens) tijdens de zondvloed om de mensheid de weg te wijzen en de grote Manu¹⁶ de opdracht te geven een ark te bouwen, tot de incarnatie van Krishna als (god)mens vol wijsheid en liefde. Krishna is de grote helper en leraar van Arjuna, de boogschietster uit de kaste van de strijders.

Het verhaal van Krishna en Arjuna wordt verteld in een van de heiligste boeken van het hindoeïsme, de *Bhagavad Gita*. Krishna leert Arjuna (de rechtvaardige mens) hoe je moet leven en leren je lot te aanvaarden. In de toekomst wordt nog een incarnatie van Vishnu verwacht. Dan zal

hij verschijnen op een wit paard en zijn gestalte zal stralen als de Zon. Vishnu heeft als partner de godin Lakshmi.

Interessant is dat Rudolf Steiner in 1903 beschrijft hoe in feite (een deel van) de Zonne-Logos zich al vanaf het begin van de schepping met de aarde verbindt. Hij zegt dat de metamorfoses van de Zonne-Logos terug te vinden zijn in de verschijningsvormen van de uiterlijke wereld. De Zonne-Logos – die in wezen de Christus is – volgt de gehele evolutie van de aarde en kent ook tien Avatars. Hiermee vereenzelvigd Steiner (een deel van) de Zonne-Logos met de god Vishnu.¹⁷

Shiva is de machtige vernietiger van het kwaad. Hij heeft het derde oog van kennis en wijsheid. Als hij bij de aarde of de mensen in de buurt komt, houdt hij dit oog gesloten, anders zou de wereld verbranden. Met zijn kosmische dans houdt hij de kosmos en de evolutie in evenwicht. Gaat hij in een ander ritme dansen, dan vergaat het heelal en wordt er een nieuwe schepping gevormd met een ander grondpatroon en een andere ontwikkeling. Het hindoeïsme kent net als de antroposofie grote tijdvakken en fasen van de aardeontwikkeling. Telkens is er een grote ‘wereldslaap’ tussen de verschillende aardefasen.¹⁸

Shiva heerst over deze enorme tijdvakken van de aarde en is daarmee de machtigste god uit het hindoeïsme. Hij wordt nu nog alom vereerd in India: veel tempels zijn aan hem gewijd en veel feesten worden aan hem opgedragen. Zijn partner in liefde is Parvati. Als hij gaat strijden, vindt hij zijn vrouw Durga aan zijn zijde. Als je hen op de juiste wijze eert, zal voorspoed en geluk je deel zijn.

De drie belangrijkste goden uit het hindoeïsme, Brahma, Vishnu en Shiva, vormen samen een drie-eenheid, die heel erg lijkt op de drie-eenheid uit het christendom: de Vader God als de schepper (Brahma), de Zoon God als de actieve beschermer van mens en aarde (Vishnu) en de Heilige Geest als de kracht die door kosmos en schepping ‘waait’ met haar grote wijsheid (Shiva).

De vrouwen van Brahma, Vishnu en Shiva

Opmerkelijk is dat de drie hoogste goden of oppergoden elk een eigen vrouw hebben, een partner-godin. God en godin zijn volkomen gelijkwaardig, maar hebben elk hun eigen taak.

Sarasvati. Brahma heeft Sarasvati aan zijn zijde. Zij is de godin van kunsten en wetenschappen en de schepper van het Sanskriet.

Lakshmi. Vishnu heeft Lakshmi als vrouw. Zij is de godin van schoonheid, weelde en voorspoed. Zij brengt geluk, moed en vruchtbaarheid aan de stervelingen. Zij is zacht, liefdevol en trouw. Zij beschermt en geeft kracht en hoop aan de mensen.

Lakshmi vergezelt Vishnu altijd als hij incarneert op aarde. Dan neemt zij een vrouwelijke gedaante aan. Zij is Sita in zijn incarnatie als Rama (zevende Avatar).¹⁹ Rama redt Sita (het vrouwelijk goddelijke) uit de handen van de grootste van de demonen, de tienkoppige Ravana. Dit is te lezen in het duizenden jaren oude Ramayanaverhaal.

Lakshmi gaat in de volgende incarnatie van Vishnu weer met hem mee naar de aarde en incarneert dan in de mooiste van de koeherderinnen als de vrouw Radha. Vishnu is dan Krishna. Hij hoeft haar niet meer te redden. Zij is geheel in vrede op aarde aanwezig. Krishna en Radha vormen het ultieme liefdespaar.

Vishnu en Lakshmi zijn dus god en godin. Rama en Sita, Krishna en Radha zijn hun incarnaties als man en vrouw op aarde. Zij hebben dan een mensengedaante en leiden een bestaan op aarde. Zij zijn vaak samen afgebeeld in een liefdevol gesprek of samen in een tuin. Zij stralen rust en vrede uit: gelukzaligheid in liefde.

Parvati en Durga. Shiva's vrouw heeft meerdere gedaantes, afhankelijk van de gedaante die Shiva aanneemt. Hij heeft Parvati als geliefde met wie hij vaak innig samen is of met wie hij praat over de meest ingewikkelde filosofische onderwerpen betreffende goed en kwaad, leven en dood. In zijn rol echter als 'verdelger van het kwaad' weet hij de machtige godin Durga aan zijn zijde, die ooit de gevaarlijkste demon versloeg in een hevige strijd met het zwaard. Dat kon Shiva niet volbrengen, maar Durga wel. Zij is de machtigste en ontzagwekkendste godin in het hindoeïsme. Zij vertegenwoordigt de strijdbare en martiale kant van de godin.

Het verbinden en overstijgen van de tegenpolen

Waar het mij om gaat is dat god en godin in India gelijkwaardig zijn, zij hebben elk hun eigen taak en leven in harmonie en liefde met elkaar. Het is zeker niet zo dat de godinnen altijd zacht en lief zijn en dat de goden uitsluitend 'strijder' zijn. Durga is een uiterst strijdbare godin en wordt vaak met een zwaard afgebeeld, en Krishna is de meest tedere en liefdevolle godmens en minnaar op aarde.

Zo hebben de goden soms een zeer vrouwelijke kant en de godinnen een mannelijke kant. Belangrijker dan het man-vrouwverschil is de

Afb. 3 'Androgyne god Shiva en Parvati', muurschildering bij de Ghats Varanasi (Benares), India. Eigen foto 2012. De linkerhelft, vanuit de kijker gezien, is de god Shiva met zijn bekende attributen: de drietand van macht, de hoorn en zijn rijdier de witte stier. Hij heeft twee rechterarmen (een voor de macht en een voor het zegenen van de mensen) en een enkel been. De rechterhelft is van zijn vrouw Parvati met de kroon, de lotus (liefde en verlichting) en haar rijdier de leeuw. De leeuw wordt meestal afgebeeld bij Shiva's andere vrouwelijke kant, de vreeswekkende godin Durga, die alle demonen kan verjagen. Zij rijdt op een leeuw of een tijger. Naast de androgyne god staat de lingam (fallus) van Shiva in de yoni (vulva) van Parvati afgebeeld: symbool voor versmelting en voor het overstijgen van de tegenpolen of tegenstellingen. Rond de lingam van Shiva zien we zijn symbool van geestelijke transformatie en kracht: de cobra. Deze slang duidt ook op de goddelijke kundalini-kracht. De zon staat achter de lingam en de yoni en duidt de verlichting aan. De versmelting levert een eenheid op, maar de delen blijven herkenbaar en eigen.

samenwerking tussen beide partners en de kracht van de bundeling van energieën.

Samen is een godenpaar sterker dan de twee goden apart. Bij de samensmelting in liefde tussen god en godin of tussen man en vrouw gaat het om het overstijgen van de tegenpolen of tegenstellingen. Er is niet langer een dualiteit (licht/donker; goed/slecht; mannelijk/vrouwelijk), maar er is een overstijgend en overkoepelend principe werkzaam: de hoogste staat van bewustzijn, die tevens het goddelijk bewustzijn is (het Christusbewustzijn).

Liefde en kundalini

In het hindoeïsme van het oude India is de liefde tussen man en vrouw en de liefde van de mens voor de medemens, voor de wereld en voor de goden van het allergrootste belang. Daar gaat het in wezen in de schepping om. De mens heeft een goddelijke vonk in zich en kan die laten ontvlammen door de juiste liefde in het hart op te wekken en te laten groeien. De liefde tussen man en vrouw is een weg tot de hogere liefde en de eenwording met de goddelijke energieën. Seksualiteit is een prachtig en eerbaar middel voor de geliefden om hun samenzijn te vieren en tot eenwording te komen. Seks is goddelijk en heilig. Het geeft een liefdespaar de mogelijkheid samen te smelten in bewustzijn en liefde om zo samen een andere staat van bewustzijn te verkrijgen: een hoger en goddelijk bewustzijn. De liefde wordt gezien als een kunst die je moet leren. De partners moeten leren elkaar heel fijnzinnig aan te voelen. Ook het elkaar volledig gelijk-

Afb. 4 De oudste tempel uit Khajuraho, India is die van de godin Lakshmi (ca. 1000 na Christus). Deze staat recht tegenover de veel grotere tempel van haar wederhelft Vishnu. Ze kunnen elkaar bij wijze van spreken de hele dag zien. Lakshmi en Vishnu begeleiden de evolutie van mens en aarde en incarneren steeds samen als een paar. Merk op dat de Russische Maria Magdalenakerk in Jeruzalem ook recht tegenover de poort staat waar Christus door zal verschijnen aan het einde der tijden (zie deel 2, blz. 179 ev.). Eigen foto, 2012.